

Jujol i el Modernisme, notes i cites

Gaudí i Jujol a la catedral de Mallorca, primera dècada del segle XX

Problemes entre el binomi Gaudí - Jujol i el bisbe de Mallorca

Primer pas motivat per poder presentar els apunt sobre els fets de Jujol a Mallorca, formant part de l'equip de Gaudí.

Després de saber que va passar a Mallorca amb les propostes de Gaudí i Jujol, proposem breus lectures de notes sobre les intervencions dels dos arquitectes, amb les notes positives i negatives segons les opinions d'historiadors i arquitectes.

D'entrada les semblances entre la capital mallorquina i el poble urgellenc (a les valls meridionals de la Segarra històrica) són més aviat escasses. Però si acotem la semblança als edificis religiosos més importants dels dos llocs, la resposta és més fàcil i fins i tot múltiple. La Catedral de Palma i l'església parroquial de Guimerà són notables construccions gòtiques, salvant les lògiques distàncies entre l'una i l'altra, però a més, totes dues ostenten el seu interior obres de Josep Maria Jujol.

Les respostes a la primera pregunta sobre Guimerà i Palma, el binomi d'arquitecte: Gaudí-Jujol

Però anem a pams: Jujol materialitza a Palma el disseny que li havia estat encomanat a Gaudí, des del trasllat del cadirat del cor fins a la decoració del presbiteri, l'addició de baldaquins i nous pulpits, làmpades i baranes. Eren els primers anys del segle XX.

Reformes modernistes a l'interior de la Catedral de Palma, a Guimerà en canvi, ens situem als anys immediats.

Per conèixer els esdeveniments artístics i religiosos que han fet història a Mallorca llegirem i comentarem les notes escrites per diversos autors d'Història i d'art.

Aquestes notes impliquen una sèrie de fets que han donat possibilitat de donar la veu i els escrits dels fets socials i artístics protagonitzats per una sèrie d'obres en la catedral gòtica i els arquitectes centrats en les noves idees del Modernisme. Els encarregats foren els capdavanters Gaudí i Jujol.

Ens trobem i recordem doncs, en les primeres dècades del segle XX. Reformes modernistes a l'interior de la Catedral de Palma.

A Guimerà en canvi, i ens situem en els darrers anys de la Guerra civil, quan se'l convida a realitzar una restauració del malmès interior de la parròquia de Guimerà. Amb una intervenció que va des del disseny d'un nou retaule major presidit per la Verge Assumpta, també dissenya un nou retaule per la capella de Sant Sebastià, però que no es va dur a terme, fins a la decoració de les nervadures de la volta gòtica, la decoració de les portes de la sagristia o la realització del bellíssim sagrari, de reminiscència gòtica però que podríem situar entre les millors obres dins la producció de les arts decoratives del Modernisme.

Llegim i guardem els apunts per recordar els antecedents per resseguir els passos del final de les tragèdies de 1936 i les seves conseqüències. La pau artística i personal després dels records de Palma.

Posteriorment a aquelles dates no tothom tenia present les propostes d'un nou procés de reinventar la litúrgia dels centres amb practiques en actes religiosos.

Però seria inexacte i injust destacar Guimerà únicament per la presència de Jujol a la seva església.

Revisem els records de l'arribada de Jujol a Guimerà.

Estem parlant d'un dels pobles més bonics de l'antiga Segarra històrica i sense cap dubte, de tot Catalunya, que s'estén esglaonadament en un vessant de serra per mostrar-se orgullós al visitant.

A dalt de tot, l'imperatiu binomi del castell (que és una fita i saluda amb el seu veí de Ciutadilla) i l'església que a part dels arranjaments modernistes de Josep Maria Jujol era l'espai on hi havia (ara és al Museu Episcopal de Vic) el magnífic retaule gòtic de Ramon de Mur, de començaments del segle XV, per bé que a Guimerà en tenen una magnífica reproducció.

A sota un reguitzell de carrerons estrets, placeta acollidora i secrets fets de pedres; un impecable urbanisme medieval, adaptat a les contingències geogràfiques i amanit amb elements d'època

moderna, magnífics finestrals i façanes del segle XVI, com la de cal Manseta, d'una extraordinària finor.

Cal Manseta, antic hospital

La capelleta, a la part baixa, fa avui les funcions d'església per estalviar el costerut accés a la parroquial, que deu reservar-se per les grans ocasions i que s'obre als visitants regularment.

Guimerà és a més una població que ha sabut reivindicar-se a si mateixa i ja fa anys que s'hi celebra un dels mercats medievals més consolidats del país. Tant de bo altres poblacions excepcionals (que n'hi ha) fossin conscients d'atresorar amb el seu patrimoni un llegat irrepetible que, a més de motiu d'orgull, pot ser un incentiu de benestar i prosperitat per a la pròpia comunitat.

Ha Guimerà hi ajuda també el fet de trobar-se en un indret fascinant com el de la Vall i des ben antic pels cenobis de la Bovera i de Vallsanta en una proximitat tan estricta, com s'ho valen per tornar-hi en altra ocasió i comentar.

Dades i dades a recordar

La restauració de la Catedral de Mallorca (1903-1914), Gaudí, arquitectura del futur, (1984 Salvat editors)

El motiu de la nota: Tot es va desencadenar amb els fets i creences del Bisbe citat i la seva personalitat, i que caldrà tenir present per tenir una història global dels fets que van transcórrer a la nau central de la Catedral de Palma de Mallorca.

El bisbe Pere Camapins i Barceló (1859-1915) va ser una personalitat rellevant en el camp eclesiàstic de l'època que es trobava a la mateixa alçada d'un Joan Baptista Grau i Vallespinós i d'un Josep Torras i Bages, prelat amb qui Gaudí tingué excel·lents relacions.

Aquí van començar els motius de les obres projectades per una certa renovació dels àmbits a l'entorn del Baptisteri i nau central de la catedral.

El bisbe Campins era un entusiasta de la reforma litúrgica i després d'una visita al Vaticà i de recórrer diverses catedrals italianes i franceses, es va entrevistar amb Gaudí a la Sagrada Família. Va captar tot seguit l'esperit renovador de l'arquitectura i li encarregà un projecte de restauració de la seu mallorquina.

Gaudí va visitar l'illa per primer cop l'any 1903 essent portador d'un ambiciós projecte, que pretenia el trasllat del cor al presbiteri i el rere-cor a una capella lateral, l'altar barroc a una altra capella i el gòtic a sobre de la porta del Mirador, per tal de deixar visible la cadira episcopal i l'entrada de la capella alta de la Trinitat.

Obres anunciades i previstes a realitzar: Va projectar, doncs, el cor a banda i banda de l'altar, sota un baldaquí heptagonal, les reixes, llums i mobiliari litúrgic del presbiteri, les naus i la sagristia.

Gaudí i Jujol en les obres d'arquitectura en la Catedral de Palma de Mallorca, les primeres dècades del segle XX

Objectius previstos: sobre la reordenació de la nau central de la Seu.

Gaudí va rebre l'encàrrec d'unes obres a la Catedral i també, a posteriori un toc d'atenció per les propostes realitzades.

Està ben escrit i revisat que *"A principios de siglo, el arquitecto Antonio Gaudí, por iniciativa del obispo Pere Joan Campins (1859-1915), se hizo cargo de una sèrie de obras en la Catedral de Palma, secundado por su ayudante Josep Maria Jujol"*.

Objectius que tenien previstos:

1.- *Consistieron fundamentalmente en la eliminación del coro situado en la forma tradicional en medio de la nave y su traslado al presbiterio con la consiguiente reforma de este.*

2.- *Se alargó hasta el altar un nuevo suelo, grades y el altar, trasladando la sillería al fondo de la capilla mayor.*

3.- *Desde 1901 hasta 1912 destacar el nuevo púlpito, el comulgatorio corredreo, la reforma de las tribunas, la iluminación y el nuevo tratamiento de la catedra episcopal al fondo del ábside, Trabajo este último que realizó Jujol.*

Aquí van començar els primers contratemps.

" Se debe asimismo la decoración pictórica de la sillería, obra que será interrumpida por ser considerada una falta de respeto al Trabajo original"

Segon entrebanc i sense comentaris:

"También se iniciaron reformas de algunos huecos exteriores, transformados en unas figuras plasticistas, entre modernistas y barrocas"

El baldaquino

Entre més obres, *"Finalmente, Gaudí proyectó un baldaquino sobre el nuevo altar del que se hizo un modelo a escala natural en materiales deleznable (papeles, colores, cartón, madera, corcho, purpurina), que hoy permanece instadado.*

La realización final del baldaquino quedo pendiente e interrumpida, en general, la actuación de Gaudí y su ayudante por ser considerada poco convincente, incluso irrespetuoso.

La actitud de Gaudí frente a la obra no buscava, sin embargo, como és obvio una restauración en estilo, sino que por el contrario, valorava su parte personal como se hizo hasta el barroco, el tiempo que se producía con calidad excepcional que fue corriente en sus trabajos.

Ferts i propostes que fan fer meditar, dons sembla ser que *“La fuerza de Gaudí, sin embargo ha sido superior a toda objeción y permanece allí incluso en la forma provisoria del baldequino, mejorando el conjunto de la esléndida catedral.*

Després de la mort de Gaudí (1916), Jujol no aconsegueix tenir promotors importants que rellevessin la projecció professional que havia tingut fins aleshores.

Tot això, abans de la seva mort comença una actitud (activitat destacada com la restauració de diferents esglésies parroquials dels municipis de Barcelona i Tarragona para la majoria de les quals havien estat deteriorades durant la guerra civil (com Guimerà)

Abans de tancar portes, primeres defenses d'un arquitecte:

Josep Quetglas: Pintando con sangre

Acabada la primera fase de la reforma el desembre de 1904, Gaudí va iniciar les intervencions més personals, dirigides a explorar les capacitats comunicatives del edifici. Tot va seguir amb paraules pensades però no pronunciades.

Amb Campins portes i obres tancades.

Empiezan las críticas por parte del catedralicio que condujeron a la evidencia inapel-lable del despido de Gaudí y Jujol cuando muere Campins (1915).

Desde 1908 su despido, la actividad de Gaudí-Jujol en la catedral se concentra en la zona del ábside (segons Juan José Lahuerta)

El clero en aquells moments no estava a l'alçada de les normes de mides artístiques i nous espais amb mires religioses.

Josep Quetglas, arquitecte, critica al clero que va expulsar a Gaudí i Jujol de les obres de la Seu.

Axí doncs que podem dir?

A petició del bisbe de Mallorca:

“Antonio Gaudí se consagro como uno de los arquitectos clave de la cultura mallorquina cuando en 1903, inicio las obras de la Catedral de Mallorca a petición del obispo Pere Joan Campins para poner orden y limpiar el corazón de la Seu y cerrar, de este modo, a los feligreses a la palabra de las celebraciones litúrgicas.

Mucho se sabe sobre Gaudí y a estas alturas, poco queda por conocer. Es por ello que el próximo año se celebrará el centenario de la expulsión de Antonio Gaudí y Josep Maria Jujol de las obras, ya que no las acabaron, aclara Quetglas.

Com va acabar l'obra de la Seu de Mallorca al segle XX?

Segons Antonio Valenzuela (2014)

Quando muere campins (1915) el cabildo despidió inmediatamente a esos dos “indeseables”. El porqué los despidieron, hay que deducirlo, relata el arquitecto, “Según mis propias interpretaciones, que el obispo representante de la línea aperturiata y aplicada, los acuerdos de la encíclica rerum Novarum, que reintroducirían las lenguas populares (catalán en Mallorca) en los cultos, generó que la parte más reacia a cambios por parte del clero no se atrevieron a criticar al obispo..

Sin embargo al morir Campins (1915), Gaudí y Jujol estaban a la intemperie y fué cuando los expulsaron.

Joan Duch i Mas

Francesc Xavier Busquets i Pagès